

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA DAVLAT XARIDINI TASHKIL
ETISH VA BOSHQARISHNING JORIY HOLATI TAHLILI**

Tursunov Zafarxo`ja Orifovich

O'zbekiston Respublikasi Bank-moliya akademiyasi magistranti

Annotatsiya. *Ushbu maqolada O'zbekiston Respublikasida davlat xaridlarini tashkil etish va boshqarishning amaldagi holati tahlil qilinadi. Davlat xaridlari jarayonining huquqiy asosi, elektron tizimlar orqali xaridlarni amalga oshirish tartibi hamda ularning ochiqlik va shaffoflik darajasi ko'rib chiqilgan. Shuningdek, mavjud muammolar, korrupsiyaga qarshi kurashish choralarining samaradorligi va xalqaro tajribalar bilan taqqoslash asosida takomillashtirish yo'nalishlari yoritilgan. Tadqiqot natijalariga asoslanib, davlat xaridlarini yanada samarali boshqarish bo'yicha amaliy takliflar ishlab chiqilgan.*

Kalit so'zlar: *davlat xaridlari, boshqaruv, elektron xarid tizimi, shaffoflik, korrupsiyaga qarshi kurash, huquqiy asoslar, xarajatlarni optimallashtirish.*

Kirish. Davlat zahiralarini shakllantirish, davlat ehtiyojlari uchun joriy va kapital xarajatlarni amalga oshirish, kishlok xujalik maxsulotlarini, sanoat, kurilish soxalarida davlat mablaglari xisobidan xaridni amalga oshirish buyicha xukukiy asoslarni takomillashtirishning dolzarbligi ortmokda.

Mazkur paragrafda O'zbekiston Respublikasida davlat xaridini tashkil etish va boshqarishning joriy holati tahlili o'rganilgan.

**Davlat buyurtmachilari tomonidan amalga oshirilgan davlat xaridlarining
respublika bo'yicha jami xarajatlari va YaiMdagi ulushi tahlili**

№	Davr	Yalpi ichki mahsulot (YaiM) qiymati	Shundan:									
			" Amalga oshirilgan davlat xaridlari jami "		Byudjet buyurtmachilari tomonidan amalga oshirilgan xaridlar		Korporativ buyurtmachilar va yirik davlat korxonalari tomonidan amalga oshirilgan xaridlar		Shundan:			
									Korporativ buyurtmachilar		Yirik davlat korxonalari	
			Summasi	"YaiM ga nisbatan ulushi (foizda)"	Summasi	"YaiM ga nisbatan ulushi (foizda)"	Summasi	"YaiM ga nisbatan ulushi (foizda)"	Summasi	"YaiM ga nisbatan ulushi (foizda)"	Summasi	"YaiM ga nisbatan ulushi (foizda)"
1	2021 yillik	738 425,2	147 388	20,0%	57 008	7,7%	90 380	12,2%	41 322	5,6%	49 058	6,6%
2	2022 yillik	896 617,9	204 543	22,8%	69 590	7,8%	134 953	15,1%	59 170	6,6%	75 784	8,5%
3	2023 yillik	1 066 569,0	253 312	23,8%	76 971	7,2%	176 341	16,5%	72 391	6,8%	103 950	9,7%
4	2024 yillik	1 454 573,9	248 609	17,1%	78 709	5,4%	169 900	11,7%	62 832	4,3%	107 068	7,4%

1-jadval. Davlat buyurtmachilari tomonidan amalga oshirilgan davlat xaridlarining respublika bo'yicha jami xarajatlari va YaiMdagi ulushi to'g'risida ma'lumotga ko'ra: 2021-yildan 2024-yilgacha bo'lgan davrda yalpi ichki mahsulot (YaiM) miqdori va uning yillik o'sish ko'rsatkichlari quyidagicha bo'ldi: 2021-yilda YaiM **738 425,2 mlrd so'm** bo'lgan. 2022-yilda YaiM **896 617,9 mlrd so'mni** tashkil etib, avvalgi yilga nisbatan **158 192,7 mlrd so'mga** yoki **21,4%ga** oshgan. 2023-yilda YaiM **1 066 569,0 mlrd so'mga** yetib, 2022-yilga nisbatan **169 951,1 mlrd so'mga** yoki **18,96%ga** oshgan. 2024-yilda esa YaiM **1 454 573,9 mlrd so'm** bo'lib, 2023-yilga nisbatan **388 004,9 mlrd so'mga** yoki **36,4%ga** o'sgan. Umuman olganda, 2021-yildan 2024-yilgacha YaiM **716 148,7 mlrd so'mga** yoki **97%ga** o'sgan.

2021-yilda amalga oshirilgan davlat xaridlari jami 147 388 mlrd so'mni tashkil qilgan. 2022-yilda ushbu xarajatlar 204 543 mlrd so'mga yetib, avvalgi yilga nisbatan 57 155 mlrd so'mga yoki 38,8% ga oshgan. 2023-yilda esa bu ko'rsatkich 253 312 mlrd so'mga yetib, 48 769 mlrd so'mga yoki 23,8% ga ko'paygan. Biroq, 2024-yilda amalga oshirilgan davlat xaridlari jami 248 609 mlrd so'mga tushib, 2023-yilga nisbatan 4 703 mlrd so'm yoki 1,8% ga kamaygan. 2021-2024 yillar oralig'ida davlat xaridlarining umumiy hajmi 101 221 mlrd so'mga yoki 68,7% ga oshgan.

2021-yilda davlat xaridlarining YaiMdagi ulushi 20,0% ni tashkil qilgan. 2022-yilda bu ko'rsatkich 22,8% ga oshib, 2,8 foiz bandga ko'tarilgan. 2023-yilda esa eng

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

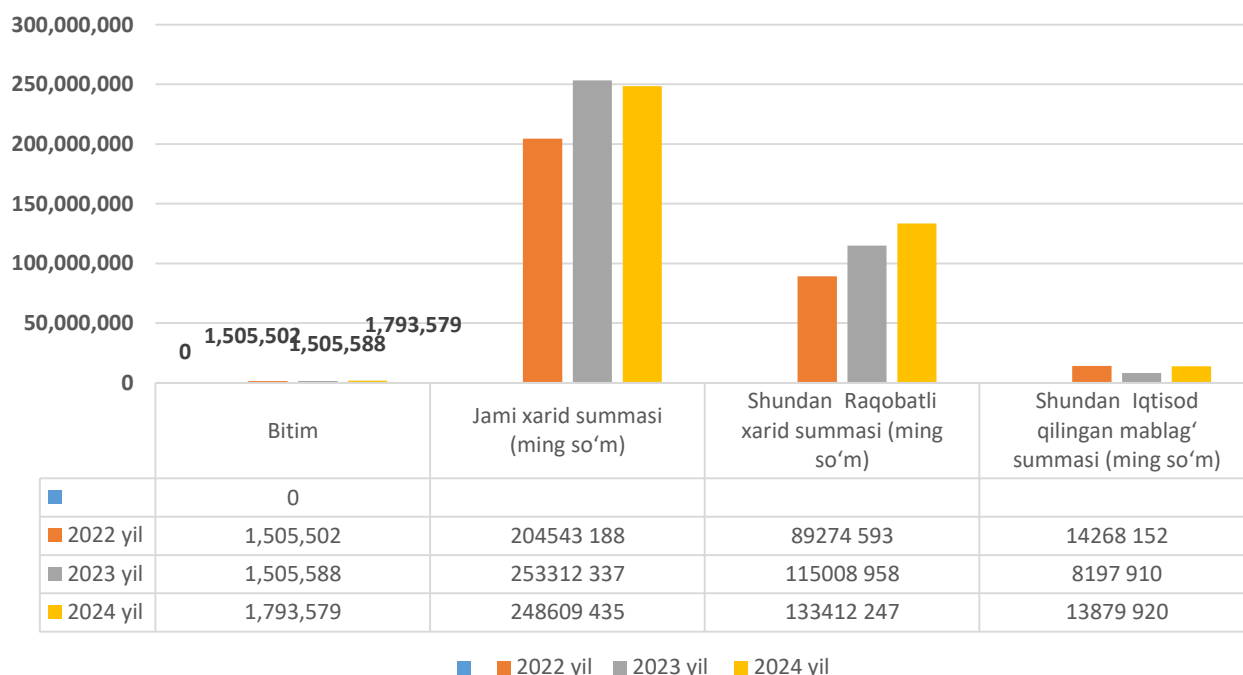

yuqori darajaga yetib, 23,8% ni tashkil qilgan. Ammo, 2024-yilda davlat xaridlarining YaiMdagi ulushi keskin pasayib, 17,1% ga tushgan. 2021-2024 yillar oralig'ida davlat xaridlarining YaiMdagi ulushi 2,9 foiz bandga kamaygan. Bu esa davlat xaridlarining iqtisodiyotdagi ulushi kamayib borayotganidan dalolat beradi.

2021-yilda byudjet buyurtmachilari tomonidan amalga oshirilgan xaridlar 57 008 mlrd so'mni tashkil qilgan. 2022-yilda ushbu xarajatlar 69 590 mlrd so'mga yetib, avvalgi yilga nisbatan 12 582 mlrd so'mga yoki 22,1% ga oshgan. 2023-yilda esa xaridlar hajmi 76 971 mlrd so'mni tashkil etib, oldingi yilga nisbatan 7 381 mlrd so'm yoki 10,6% ga o'sgan. 2024-yilda esa xaridlar miqdori 78 709 mlrd so'mni tashkil qilgan bo'lib, 2023-yilga nisbatan 1 738 mlrd so'm yoki 2,3% ga oshgan. 2021-2024 yillar oralig'ida byudjet buyurtmachilarining xaridlari 21 701 mlrd so'mga yoki 38,1% ga oshgan.

2021-yilda byudjet buyurtmachilarining amalga oshirgan xaridlarining YaiMdagi ulushi 7,7% ni tashkil qilgan. 2022-yilda bu ko'rsatkich 7,8% ga oshgan. 2023-yilda esa 7,2% ga kamaygan. 2024-yilda esa ushbu ulush 5,4% ga tushib, sezilarli darajada pasaygan. 2021-2024 yillar oralig'ida byudjet buyurtmachilarining xaridlarining YaiMdagi ulushi 2,3 foiz bandga kamaygan. Bu esa byudjet buyurtmachilarining davlat xaridlaridagi ulushi pasayib borayotganini ko'rsatmoqda.

Davlat buyurtmachilari tomonidan amalga oshirilgan davlat xaridlari to'g'risida ma'lumot

**1-rasm. Davlat buyurtmachilari tomonidan 2022-2024 yillar oralig'ida
amalga oshirilgan davlat xizmatlari diagrammasi**

Korporativ buyurtmachilar va yirik davlat korxonalari tomonidan amalga oshirilgan xaridlar yillar davomida o'zgarib kelgan. 2021-yilda ushbu subektlar tomonidan 90 380 mlrd so'mlik xarid amalga oshirilgan bo'lsa, 2022-yilda bu ko'rsatkich 134 953 mlrd so'mga yetib, 44 573 mlrd so'mga yoki 49,3% ga oshgan. 2023-yilda esa xaridlar hajmi 176 341 mlrd so'mni tashkil etib, oldingi yilga nisbatan 41 388 mlrd so'm yoki 30,7% ga oshgan. 2024-yilda esa xaridlar hajmi 169 900 mlrd so'mni tashkil etib, 2023-yilga nisbatan 6 441 mlrd so'm yoki 3,7% ga kamaygan.

"YaiMga nisbatan ulushi" ko'rsatkichi ham yillar davomida o'zgarishlarga uchragan. 2021-yilda korporativ buyurtmachilar va yirik davlat korxonalari tomonidan amalga oshirilgan xaridlarning YaiMga nisbatan ulushi 12,2% ni tashkil qilgan bo'lsa, 2022-yilda bu ko'rsatkich 15,1% ga yetgan. 2023-yilda ushbu ulush 16,5% ga ko'tarilgan, biroq 2024-yilda 11,7% gacha pasaygan.

Umuman olganda, 2021-2024 yillar oralig'ida korporativ buyurtmachilar va yirik davlat korxonalari tomonidan amalga oshirilgan xaridlar hajmi 79 520 mlrd so'mga yoki 87,9% ga oshgan. Shunga qaramay, 2024-yilda biroz pasayish kuzatilgan, bu esa ushbu subektlarning xarid siyosatida o'zgarishlar yuz berayotganini anglatishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Soliyev R.S., Xusanov A.T. (2021). *Davlat xaridlari tizimi va uning samaradorligini oshirish yo'llari*. Toshkent: "Iqtisodiyot" nashriyoti.
2. Abdurahmonova G.Q. (2022). "Davlat xaridlarida raqamlashtirish jarayonlari va ularning ahamiyati". *Moliyaviy tadqiqotlar jurnali*, 3(1), 55–61.
3. O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi rasmiy veb-sayti – <https://www.mf.uz> (murojaat qilingan sana: 2025-yil 10-aprel).
4. World Bank (2023). *Public Procurement in Uzbekistan: Toward Greater Transparency and Efficiency*. Washington, D.C.: The World Bank Group.
5. OECD (2022). *Public Procurement for Innovation: Good Practices and Strategies*. Parij: OECD Publishing.
6. Rasulov N.M. (2020). "Davlat xaridlarini boshqarishda xalqaro tajriba va O'zbekistondagi islohotlar". *Iqtisodiy taraqqiyot masalalari*, 4(2), 23–29.